

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา)

ปริญญา

.....
ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา

สาขา

.....
ศิลปนิเทศ

ภาควิชา

เรื่อง หนังสือนำ : กรณีศึกษาหนังสือนำใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

Nang Yai : A Case Study of Nang Yai at Wat Bandon, Mueang District Rayong Province

นามผู้วิจัย นางอิชญา ภัทรปรีชาวิทย์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ เขียนทองกุล, ศศ.ม.)

กรรมการ

(อาจารย์ปัญญา รุ่งเรือง, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ปัทมา จิตวิวัฒนา, คม., ศค.ม.)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์พีจี บำรุงสุข, M.A.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อาจคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

หนังใหญ่ : กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

Nang Yai : A Case Study of Nang Yai at Wat Bandon, Mueang District Rayong Province

โดย

นางอิชญา ภัทรปรีชาวิทย์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา)

พ.ศ.2550

อัญญา ภัทรปริชาวิทย์ 2550: หนังสือ : กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดบ้านดอน
อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา)
สาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา ภาควิชาศิลปนิเทศ ปรธานกรรมการที่ปรึกษา:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ เขียนทองกุล, ศศ.ม. 222 หน้า

การวิจัยเรื่อง หนังสือ : กรณีศึกษาวัดบ้านดอน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยองนี้
เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้หลักการวิจัยทางมานุษยวิทยา โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษา
1) ประวัติความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และการสืบทอดองค์ความรู้ และ 2) องค์ประกอบของ
การแสดงหนังใหญ่

ผลการวิจัยพบว่า ตัวหนังใหญ่ดั้งเดิมมีอยู่ราว 200 ตัว ชำรุดเสียหายเนื่องจากการขนย้าย
บ้างมีอายุประมาณ 200 ปี จัดแสดงอยู่ที่จังหวัดพัทลุง พระยาศรีสมุทร โภคไชย โชคชิตสงครามเจ้า
เมืองระยอง ได้ซื้อภาพพร้อมกับนายหนังเพื่อนำมาฝึกสอนแก่คนในปกครองจนสามารถออกแสดง
ได้ เดิมแสดงอยู่ที่วัดจันทอุดม ต่อมาเมื่อพ.ศ.2430 ได้ย้ายมาไว้ที่วัดบ้านดอน โดยมีเจ้าอาวาสวัด
และคณะ กรรมการประกอบด้วยสถาบัน บ้าน วัด และ โรงเรียน ร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดองค์
ความรู้หนังใหญ่เอาไว้ หนังใหญ่ชุดนี้คงเหลือตัวหนังเดิม 115 ตัวและสร้างชิ้นใหม่ 60 ตัว

การแสดงในปัจจุบันใช้ตัวหนังชุดใหม่ และใช้โคมไฟฟ้าแทนแสงไฟจากกะลามะพร้าว
แบบดั้งเดิม โดยขีดหนังทั้งหน้าและหลังจอผ้าขาวขอบแดงขนาดใหญ่ หากแสดงในอาคารที่วัด
จึงใช้จอเล็กและมีจอด้านข้างเพิ่มขึ้นอีก 2 จอ ผู้ขีดหนังสวมเสื้อและนุ่งโจงกระเบนสีเขียวยี่ม้า
แทนการนุ่งผ้าแดงไม่สวมเสื้อแบบดั้งเดิม

ดนตรีที่ใช้คือวงปี่พาทย์เครื่องห้า บรรเลงเพลงหน้าพาทย์และเพลงเกร็ดสั้นๆแบบ 2 ท่อน
และ 3 ท่อน มีการพากย์และเจรจาประกอบ คุณลักษณะทางดนตรีใช้ระบบเสียงชนิดเจ็ดเสียง
เท่าๆ กัน ท่วงทำนองเพลงเป็นแบบเชื่อมโยงติดต่อกันในลักษณะขึ้นๆลงๆ ใช้จังหวะสม่ำเสมอ
นอกจากเพลงเข็ดซึ่งมีจังหวะอิสระ ผิวพรรณเป็นแบบการประสานสำนวนทำนอง

Idsada Patharapreechawit 2007: Nang Yai : A Case Study of Nang Yai at Wat Bandon, Mueang District Rayong Province. Master of Arts (Ethnomusicology), Major field: Ethnomusicology, Department of Mass Media Communication Art. Thesis Advisor: Assistant Professor Narong Khianthongkul, M.A. 222 pages.

This research focused on studying of Nang Yai : A Case Study of Nang Yai at Wat Bandon, Mueang District Rayong Province. It was a qualitative research based on ethnomusicological research technique and aimed to studied: 1) history, change, and transmission, 2) factors of performance.

Major findings were: The 200 original large puppets were around 200 years old found at Pathaloong province. Phraya Srisamuthaphok-chaiyachoknuchit, the governor, brought them along with puppeteer to Rayong and had him thought to his people until was able to be performed for public. First it was performed at Wat Jantha-udom before moving to Wat Bandon in 1887. At Wat Bandon, *nangyai* was well preserved and transmitted to young people under patronage of local people consisted of three institutions, families, monastery, and school. There were 150 original puppets and 60 new reproduced puppets found in Wat Bandon collection.

Today performance normally used new puppets under the light of electric lamp instead of old fashion fire from coconut shell. The puppeteer wore dark-green blouse and traditional Thai pants called *jongkraben* while performed. They danced the puppets in front and at the back of the large white with red frame screen for out door, and small three screens of the same shape indoor.

Nang yai usually accompanied by a quintet *piphat* which was performed in seven equal pitches tuning system, undulating-conjunctive melody, isometric guisto tempo and some rubato, idiomatic heterophony. Most of the tunes were short and in binary forms with a few ternary forms.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ เขียนทองกุล ดร.ปัญญา รุ่งเรือง
รองศาสตราจารย์ปภาณี ฐิติวัฒนา คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ
ผศ.ดร.ศิริวรรณ โอวาสถานนท์ อาจารย์ผู้แทนบัณฑิต ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อ
การทำวิทยานิพนธ์นี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ของผู้มีพระคุณหลายท่าน ได้แก่
พระครูปลัดวิรัตน์ อุดมโม (วิรัตน์ เสงี่ยมงาม) เจ้าอาวาสวัดบ้านดอน นายอำนาจ มณีแสง
(ประธานกรรมการอนุรักษ์หนังใหญ่วัดบ้านดอน) นักแสดง นักดนตรี ผู้พากย์หนังใหญ่
ชาวบ้านชุมชนวัดบ้านดอน ผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหนังใหญ่อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล
เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ ว่าที่รต.พลชาติ นามวงษ์ อาจารย์อัสราภพ ต้นสิน ที่ช่วยเหลือแนะนำและ
แก้ไขส่วนของเนื้อหา และที่ขาดไม่ได้คือเพื่อนๆ พี่ๆ สาขาคณะตรีชาติพันธุ์วิทยาวิทยาทุกคนที่เป็น
กำลังใจให้ด้วยดีตลอดมา

งานวิจัยนี้ครั้งนี้สำเร็จลงได้ ด้วยกำลังใจจากครอบครัว ญาติพี่น้องและน้องเพลงลูกสาวที่
น่ารัก ขอขอบคุณทุกๆ คนไว้ ณ ที่นี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบอบแต่ คุณยายมณีศรี -
คุณตาแดง เขาว์ทอง คุณพ่อนิพล- คุณแม่สุนันทา คำสุวรรณ ผู้ที่ให้ทั้งชีวิตและโอกาสทางการ
ศึกษา ผู้วิจัยขอกราบแทบเท้าด้วยความสำนึกในพระคุณไว้ ณ ที่นี้

อิชญา ภัทรปรีชาวิทย์

เมษายน 2550

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตของการทำวิจัย	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	4
วิธีการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดทางคิริยางควิทยาและมานุษยคิริยางควิทยา	11
เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมวิทยา	14
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังใหญ่	17
บทที่ 3 หนังใหญ่วัดบ้านดอน	24
ชุมชนวัดบ้านดอน	24
ประวัติความเป็นมาหนังใหญ่วัดบ้านดอน	28
การดำเนินงานของหนังใหญ่วัดบ้านดอน	32
ความเปลี่ยนแปลงของหนังใหญ่วัดบ้านดอน	37
องค์ประกอบการแสดงหนังใหญ่แบบในสมัยโบราณ	42
บทที่ 4 องค์ประกอบการแสดงหนังใหญ่วัดบ้านดอน	44
องค์ประกอบของหนังใหญ่	44
ทำพื้นฐานในการเชิดตัวหนังใหญ่	107

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การฝึกเชิดหนังใหญ่ของวัดบ้านดอน	120
เรื่องที่ใช้แสดงหนังใหญ่ของวัดบ้านดอน	129
วงดนตรีประกอบการแสดงหนังใหญ่	140
การวิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรี	149
การวิเคราะห์เพลงประเภทหน้าพาทย์ธรรมดา	152
การวิเคราะห์เพลงประเภทหน้าพาทย์ชั้นสูง	155
การวิเคราะห์เพลงประเภทเพลงเกร็ด	163
ขั้นตอนการแสดงหนังใหญ่วัดบ้านดอน	167
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	179
สรุปผลการวิจัย	179
อภิปรายผล	184
ข้อเสนอแนะ	186
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	187
ภาคผนวก	190
ภาคผนวก ก หลักสูตรท้องถิ่น หนังใหญ่วัดบ้านดอน	191
ภาคผนวก ข บทพากย์และบทเจรจา หนังใหญ่วัดบ้านดอน	194
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	222

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะและประเภทของตัวหนังที่มีมาแต่เดิม	48
2	ลักษณะและประเภทตัวหนังที่สร้างขึ้นใหม่ของวัดบ้านดอน	86
3	ตารางแผนการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดบ้านดอน จังหวัดระยอง	192

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่วัดบ้านคอน จังหวัดระยอง	24
2	หลวงพ่อประสาทพร วัดบ้านคอน จังหวัดระยอง	25
3	วัดบ้านคอน จังหวัดระยอง	26
4	พระครูปลัดวิรัตน์ อุกุทธโม	27
5	ศูนย์เอกลักษณ์ท้องถิ่น วัดบ้านคอน จังหวัดระยอง	27
6	อาคารเก็บตัวหนังสือในปัจจุบัน	31
7	ตู้เก็บตัวหนังสือ	31
8	พระครูปลัดวิรัตน์ อุกุทธโม	32
9	นายอำนาจ มณีแสง	33
10	พระยาสมุทร โภกชัยชิตสงคราม (เกตุ ยมจินดา)	35
11	นายสี รื่นเรียง (เสียชีวิตแล้ว)	35
12	นายเฉลิม มณีแสง (เสียชีวิตแล้ว)	36
13	นายถ้อย หวานฤดี	36

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
14	ภาพนั่งรถพระราม	38
15	ภาพนั่งรถพระราม	38
16	ภาพตัวนางไห่ว	39
17	ภาพตัวนางไห่ว	39
18	ภาพนั่งเมืองพระราม	40
19	ภาพนั่งเมืองพระราม	40
20	การแสดงหนังใหญ่แบบสมัยโบราณ	42
21	ท่าเก็บเท้า	107
22	ท่าก้าวเท้าเรียง	108
23	ท่ากระดกเท้า	109
24	ท่ากระทุ้งเท้า	110
25	ท่าขยับเท้า	111
26	ท่าถอนเท้าอยู่กับที่	111

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
27	ทำถอนเท้าแล้วหัน	112
28	ทำยัด	113
29	ทำยุบ	113
30	ทำโย้ตัวหนึ่ง	114
31	การยกเท้าขวาไว้ข้างหน้า	115
32	การยกเท้าขวาไว้ข้างตัว	115
33	ทำกระดกเท้า	116
34	ทำย่อ	117
35	ทำเสี้ยว	117
36	ทำกระโดด	118
37	ทำตะลึงตึก	118
38	ทำเหลื่อมอัด	119

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
39	ท่าละน้อย ท่าละใหญ่	119
40	ท่าเดินเสา	120
41	นายปกรณ์ วิเชียรรัตน์	122
42	นายกุลยศ วิเชียรรัตน์	122
43	นายสิทธิศักดิ์ ขวัญดี	123
44	นายสุรภาพ พงษ์วารินทร์	123
45	เด็กชายอัครพล เชิงกราย	124
46	เด็กชายมานะ ล่วงพิน	124
47	เด็กชายธวัชชัย ศรีทะสังข์	125
48	เด็กชายรพี วิไลล้ำ	125
49	เด็กชายวีรพงษ์ นิมา	126
50	เด็กชายพิทยา มีลาภ	126
51	เด็กชายสุรพิชญ์ อิ่มเต็ม	127

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
52	การแต่งกายแบบดั้งเดิม	128
53	การแต่งกายที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ในระยะที่ 2	128
54	การแต่งกายที่ใช้ในปัจจุบัน	129
55	ตัวอย่างบทพากย์หนังใหญ่วัดบ้านดอน	132
56	วงปี่พาทย์ไม้แข็งรุ่นเล็ก	141
57	วงปี่พาทย์ไม้แข็ง	141
58	ปี่ใน	142
59	ระนาดเอก	143
60	ระนาดทุ้ม	144
61	ฆ้องวงใหญ่	144
62	ฉิ่ง	145
63	ฉาบเล็ก	146
64	กรับ	146
65	ตะโพน	147

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
66	กลองทัด	148
68	การเตรียมชิงจอหนัง	168
69	ไหว้เจ้าที่เพื่อขอที่ปักเสาด่านหนัง	169
70	พรมน้ำมันต์เพื่อความเป็นสิริมงคล	169
71	จอหนังที่ชิงเสร็จแล้ว	170
72	เตรียมเครื่องเช่นไหว้ สำหรับไหว้ครู	171
73	วางตัวหนังสำหรับไหว้ครู	171
74	ผู้แสดงทุกคนไหว้ครูก่อนการแสดง	172
75	กะลามะพร้าวเตรียมเป็นเชื้อเพลิง	172
76	กองไฟจากกะลามะพร้าว	173
77	แสงไฟจากกะลามะพร้าว	173
78	แสงไฟจากสปอร์ไลท์	174